

2011 var et katastrofeår for efterafgrøder

Dårlig etablering af korsblomstrede efterafgrøder på mange marker uanset såning før eller efter høst. Mange efterafgrøder blev slet ikke sået.

Af Lars Bødker Smitt

Efterafgrøder

Ikke alene høsten 2011 vil blive husket som et mareridt på mange bedrifter. Etableringen af de pligtige efterafgrøder på 10 eller 14 procent af arealet - eller alternativt i form af mellemafgrøder - gav naturligvis også enorme problemer, fordi høsten trak ud, og markerne blev ekstremt våde.

De svære betingelser bekræftes af en spørgeundersøgelse af etableringen af mellem- og efterafgrøder, som er gennemført af Videncentret for Plante- og Jordbrug. Det er sket ved at spørge 19 planteavlskontorer om, hvordan etableringen er forløbet i deres område, herunder om såtiden for afgrøden, artsvalg, etableringskvalitet m.v.

»Som årsag til dårlig etablering angiver langt hovedparten den sene høst,« siger specialkonsulent Hans S. Østergaard, Videncentret Planteproduktion.

Ikke etableret på 30 procent

Vejret angives da også som hovedårsag til, at anslået 30 procent af efterafgrøderne på landsplan slet ikke blev etableret. Andelen på Sjælland angives eksempelvis til 45 procent og på Bornholm 40 procent. Efterafgrøderne blev kun i begrænset omfang erstattet af mellemafgrøder, nedsat N-kvotet eller andre alternativer.

»Fristen for etablering 20. august blev jo udsat flere gange, og da det langt hen på efteråret stod klart, at det ikke gav miljømæssig mening, blev der givet en generel dispensation til at undlade at så efterafgrøderne mod, at man stadig følger de dyrkningsmæssige krav der indebærer, at man først må pløje den 1. november eller 1. februar,« siger specialkonsulent Susi Lyngholm.

Græs sikker

I store dele af Jylland blev græs valgt som den dominerende art af efterafgrøde - i Midt- og

Vestjylland hele 53 procent, og i Nord- og Sydjylland henholdsvis 33 og 44 procent.

»Græs er en nem og sikker efterafgrøde, der sjældent er problemer med,« siger Hans S. Østergaard.

Problemet med græsudlæg er, at det både kræver en vårsædsafgrøde at lægge ud i og en vårsædsafgrøde det følgende år. Korsblomstrede efterafgrøder udsættes før eller efter høst kan ske i eller efter vintersæd, hvorfor efterafgrøden kun kræver én vårsædsafgrøde. Korsblomstrede efterafgrøder omsættes hurtigere i jorden end græs og giver derfor en bedre eftervirkning på kort sigt.

Undersøgelsen drejer sig primært om de korsblomstrede efterafgrøder sået før eller efter høst af dækafgrøden. I Jylland udgør oljeræddike over 75 procent og sennep resten, mens andelen næsten er omvendt på Lolland-Falster og Bornholm.

På landsplan blev godt halvdelen af markerne først høstet efter 20. august, hvilket gjorde det umuligt at overholde tidsfristen for de landmænd, der ville så efterafgrøde efter høst. Af disse efterafgrøder havde 31 procent dårlig etablering (un-

der 20 planter pr. kvadratmeter), og den sene høst angives om hovedårsagen. God etablering (over 40 planter pr. kvadratmeter) var der kun på 21 procent af markerne.

Gennemgrøning udbredt

I efter- og mellemafgrøder, som blev sået før høst, blev dæksæden også høstet meget sent på mange marker, og resultatet var udbredt gennemgrøning af efterafgrøden op gennem dæksæden. Det skete på hver fjerde mark i Nordjylland og på tre ud af fire marker i Sydjylland, hvor efter- eller mellemafgrøder var etableret på den måde.

Men afgrøden var generelt etableret lidt bedre end ved såning efter høst. Det angives, at hele 41 procent af markerne har mere end 40 planter pr. kvadratmeter.

På 23 procent er etableringen dog dårlig, og her angives både den sene høst og dårlig spredning af frøet som hovedårsagerne. På Lolland-Falster anslås det dog, at vand på marker var hovedårsag til dårlig etablering på 90 procent af markerne.

Gennemgrøning af efterafgrøden - her oljeræddike - i dæksæden var et udbredt problem på mange marker med efter- eller mellemafgrøde. Foto Carsten Klöcher, Djurslands Landboforening.

Korsblomstrede sået efter høst kun sikkert i syd

Af Lars Bødker Smitt

Efterafgrøder

Selv om 2011 var et meget problematisk år for både høsten og etableringen af efterafgrøder, er der lærdom at udtrække af undersøgelsen af efter- og mellemafgrøderes etablering, mener chefkonsulent Leif Knudsen, Videncentret Planteproduktion.

»Resultaterne viser, at det kan være usikkert at sats på korsblomstrede efterafgrøder. Kun i egne, hvor man høster en betydelig del af arealet inden midten af august, kan man sats på at så korsblomstrede efterafgrøder efter høst. Med mindre man vælger vinterbyg forud for efterafgrøden, vil en tilstrækkelig tidlig høst kun ske i de sydlige egne i landet, siger Leif Knudsen.

»Såning før høst kan imidlertid give en dårlig fremspiring. Risikoen kan dog minimeres ved at sikre en god fordeling under spredningen og sørge for, at der ikke er bundkrudt. Men i tørre år vil der være problemer med plantetallet.«

Leif Knudsen anbefaler, at man uanset såning før eller

efter høst søger at oparbejde en opsparing i en »efterafgrødebanks« svarende til ét års efterafgrøder, som man kan trække på, hvis etablering af efterafgrøderne svigter.

Vårsæd og græs

Plantedirektoratet kræver fra 2012, at der etableres 50 planter pr. m² af mellemafgrøder. Det plantetal var der meget få marker i 2011 der levede op til, og ifølge Leif Knudsen er det heller ikke nødvendigt ud fra en miljømæssig betragtning.

»Dette krav er alt for højt, idet meget færre tidligt etablerede korsblomstrede planter kan tømme jorden for mineralsk kvælstof,« siger chefkonsulent.

Han vurderer, at den bedste løsning vil være græsudlæg, hvis man ikke kan prioritere såning af korsblomstrede efterafgrøder efter høst og heller ikke vil løbe risikoen ved såning før høst.

»For kun at beslaglægge et minimalt areal til vårsæd kan vårbyg med efterafgrøde med fordel placeres på samme arealer år efter år på de arealer, der er mindst egnet til at dyrke vintersæd på,« siger Leif Knudsen.

Tabel 1. Fordeling af pligtige efterafgrøder i 2011, procent

	Græsudlæg	Korsbl. sået før høst	Korsbl. sået efter høst	Ikke etableret	Erstattet af mellemafgrøder	Erstattet af reduceret N-Kvotet	Erstattet af andet
Nordjylland	33	11	20	26	6	2	3
Østjylland	14	11	21	39	11	4	0
Midt- og Vestjylland	53	13	17	14	1	1	2
Syd- og Sønderjylland	44	2	8	25	8	15	0
Sjælland	9	18	15	45	5	8	2
Lolland-Falster	0	20	40	30	10	0	0
Bornholm	5	15	25	40	10	5	0
Gennemsnit	27	11	18	30	7	5	1